

Odporovatelnost a insolvence

Jde-li o posouzení odporovatelnosti části smlouvy, která by mohla být smlouvou samostatnou (bylo by možno ji rozdělit na dvě samostatné smlouvy; nebo by šlo o dvě smlouvy vtělené do jedné listiny), je zapotřebí zkoumat za přiměřeného použití § 1727 o. z. a s respektem k principu autonomie vůle její závislost na dalších částech smlouvy (na další „oddělitelné“ smlouvě). Je nezbytné zejména posoudit společnou vůli stran, jejich záměr, sledovaný účel, případně hospodářský význam nebo povahu smluv. Současně musí být vzat v úvahu i účel sledovaný odporovatelností podle insolvenčního zákona. Danou závislost tedy nepostačuje zkoumat pouze podle vůle stran nebo zmíněných dalších faktorů (ačkoli jde o primární a základní hledisko), nýbrž také optikou případného zkrácení uspokojení věřitelů dlužníka nebo zvýhodnění některého z nich podle jednotlivých skutkových podstat. Jinak řečeno, až případná závislost zkoumaných právních jednání může hypoteticky vést k závěru o naplnění znaků skutkových podstat insolvenční odporovatelnosti, ačkoli samostatně taková právní jednání tyto znaky nenaplnují.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 126/2019-133 ze dne 27.10.2021)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Insolvenční agentury v. o. s., se sídlem v K.V., jako insolvenčního správce dlužníka V., zastoupeného Mgr. K.L., advokátkou, se sídlem v M.B., proti žalovanému T., se sídlem XY, identifikační číslo osoby XY, zastoupenému Mgr. J.K., advokátem, se sídlem v P., o odpůrčí žalobě, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 190 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka V., se sídlem XY, identifikační číslo osoby XY, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 90 INS XY, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 9. května 2019, č. j. 190 ICm XY, 101 VSPH XY (MSPH 90 INS XY), tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. května 2019, č. j. 190 ICm XY, 101 VSPH XY (MSPH 90 INS XY), se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem ze dne 17. října 2018, č. j. 190 ICm XY, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“), určil, že kupní smlouva uzavřená dne 1. srpna 2016 mezi dlužníkem (V.) a žalovaným (T.), jejímž předmětem byl prodej nemovitých věcí specifikovaných ve výroku včetně rodinného domu č. p. XY (dále jen „nemovité věci“) a dále vybavení tohoto domu, které tvořily ve výroku uvedené movité věci (dále jen „vybavení domu“), a to za kupní cenu ve výši 7 000 000 Kč, a následný zápočet pohledávky žalovaného dle dohody o vypořádání vzájemných vztahů ze dne 1. srpna 2016 jsou neúčinnými „právními úkony“ vůči všem věřitelům dlužníka přihlášeným do insolvenčního řízení (bod I. výroku), uložil žalovanému zaplatit do majetkové podstaty dlužníka částku 7 000 000 Kč (bod II. výroku) a uložil žalovanému nahradit žalobci náklady řízení ve výši 7 278 Kč (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel zejména z toho, že:

[1] Dne 14. září 2011 uzavřel dlužník se společností EKVITA INVEST, a. s. (dále jen „společnost E“) úvěrovou smlouvu č. 200323, na jejímž základě byl dlužníku poskytnut úvěr ve výši 3 200 000 Kč s pevnou úrokovou sazbou ve výši 24 % p. a. Postupně pak bylo dodatkem k této úvěrové smlouvě ze dne 3. května 2012, dohodou o uznání závazku ze dne 8. listopadu 2012 a dodatkem k této dohodě ze dne 4. července 2013 úvěr navýšen, závazek uznán a postupně nahrazen tak, že nakonec činil závazek dlužníka 3 500 000 Kč s úrokem ve výši 20,4 % p. a. počínaje 4. srpnem 2013.

[2] Dne 23. července 2012 uzavřel dlužník se společností E úvěrovou smlouvu č. 200462/13 U, na jejímž základě byl dlužníku poskytnut úvěr ve výši 500 000 Kč s úrokovou sazbou 20,40 % p. a. Na základě dodatku ze dne 12. srpna 2013 byl úvěr navýšen na 1 600 000 Kč se stejnou úrokovou sazbou (dále jen „smlouvy o úvěru“).

[3] Dne 3. května 2012 uzavřel dlužník se společností E zástavní smlouvu, již bylo zřízeno k nemovitým věcem zástavní právo k zajištění pohledávky z první úvěrové smlouvy ve výši 3 500 000 Kč s příslušenstvím a pro podmíněnou budoucí pohledávku ze smluvní pokuty ve výši 3 500 000 Kč.

[4] Dne 12. srpna 2013 uzavřely shodné strany zástavní smlouvu, již bylo zřízeno k nemovitým věcem zástavní právo k zajištění pohledávky z druhé úvěrové smlouvy ve výši 1 100 000 Kč s příslušenstvím a smluvní pokuty ve výši 1 100 000 Kč jako budoucí podmíněné pohledávky (dále jen „zástavní smlouvy“).

[5] Výše uvedené pohledávky se staly vykonatelné na základě dohod o uznání dluhu se svolením k vykonatelnosti sepsaných ve formě notářského zápisu dne 30. července 2013 a dne 12. srpna 2013.

[6] Dne 16. února 2015 uzavřela společnost E s žalovaným smlouvu o postoupení pohledávky, na jejímž základě na žalovaného přešly pohledávky z úvěrových smluv v souhrnné výši 6 333 396 Kč, jež byly zajištěny zástavními právy k nemovitým věcem.

[7] Stejného dne byla uzavřena dohoda o uznání dluhu a stanovení jeho splatnosti a dohoda o přistoupení k dluhu, podle kterých I. K. a A. K. (dále jen „I. K. a A. K.“), kteří přistoupili k původním závazkům dle úvěrových smluv, a dlužník prohlásili, že z důvodu poskytnutí úvěru dle úvěrových smluv vznikl dlužníku dluh ve výši 6 333 396 Kč, který současně uznali co do důvodu i výše. Šlo o pohledávky nabyté dle výše uvedené smlouvy o postoupení pohledávek. V dohodě bylo sjednáno nové úročení úvěru ve výši 16,5 % p. a., splátkový kalendář včetně ujednání o mimořádných splátkách i smluvní pokuta ve výši 250 000 Kč pro případ prodlení s jakoukoli mimořádnou splátkou (dále jen „dohoda o uznání dluhu“). Uhrazena byla pouze jedna splátka.

[8] Dne 16. února 2015 dlužník a žalovaný uzavřeli smlouvu o zajišťovacím převodu vlastnického práva dle § 2040 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále také jen „o. z.“), již byl ve prospěch žalovaného zřízen dočasný převod vlastnických práv k nemovitým věcem pro dluh dlužníka z úvěrových smluv (dále jen „smlouva o zajišťovacím převodu“).

[9] Zástavní práva podle zástavních smluv byla zrušena a k nemovitým věcem byla zřízena nová zástavní práva ve stejném rozsahu celkem pro 9 200 000 Kč s příslušenstvím jako zástavní právo pro žalovaného, a to dle souhlasného prohlášení o změně osoby zástavního věřitele o postoupení pohledávky z 16. února 2015 s právními účinky zápisu k 18. únoru 2015.

[10] Znaleckým posudkem č. 153/6286/2015 ze dne 16. září 2015 zpracovaným znalcem V.(správně L.) Ř. a objednaným žalovaným byly nemovité věci oceněny na 4 918 520 Kč. Znalecký posudek neměl doložku dle § 127a zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) [dále jen „znalecký posudek“].

[11] Na základě smlouvy o zápůjčce ze dne 2. října 2015 obdržel dlužník od společnosti K. (dále jen „společnost K“) částku 228 000 Kč, z čehož 214 000 Kč bylo přímo společností K složeno na účet finančního úřadu pod variabilním symbolem 27634400 (identifikační číslo žalovaného) – šlo o úhradu daně z převodu nemovitostí za zajišťovací převod práva, dále 4 000 Kč bylo společností K zasláno na účet právního zástupce žalovaného Mgr. Jiřího Kokeše a 10 000 Kč bylo předáno v hotovosti. K této smlouvě byl dne 2. října 2015 sepsán notářský zápis, jenž obsahoval dohodu o uhrazení dluhu se svolením k vykonatelnosti.

[12] Dne 10. března 2016 byl dlužník informován o zahájení exekuce pro pohledávku ve výši 5 403 366 Kč s příslušenstvím, jež byla vedena JUDr. K.S., soudním exekutorem, pod sp. zn. 083 EX 1/16. Oprávněným byl žalovaný a povinní byli dlužník spolu s I. K. a A. K.

[13] Dne 1. srpna 2016 uzavřel dlužník s žalovaným kupní smlouvu, na jejímž základě žalovaný nabyt nemovitě věci za 5 500 000 Kč a vybavení domu za 1 500 000 Kč, celkem tedy za 7 000 000 Kč. Kupní cena byla „uhrazena“ zápočtem podle dohody o vypořádání vzájemných vztahů ze stejného dne (dále jen „kupní smlouva z 1. srpna 2016“).

[14] Stejného dne byla uzavřena mezi shodnými stranami dohoda o vypořádání vzájemných vztahů, podle které dlužník uhradil svůj dluh z dohody o uznání dluhu pouze částečně a pohledávka žalovaného se tak stala k 1. srpnu 2016 splatnou celá najednou; celková výše pohledávky včetně příslušenství a smluvní pokuty k tomuto datu byla 9 833 407,60 Kč. Strany si ujednaly započtení vzájemných pohledávek – pohledávky dlužníka k titulu kupní ceny ve výši 7 000 000 Kč dle kupní smlouvy z 1. srpna 2016 a pohledávky žalovaného ve výši 7 000 000 Kč z titulu smluv o úvěru (pohledávka žalovaného byla započtena na smluvní úrok ve výši 4 180 041,60 Kč, smluvní pokutu ve výši 250 000 Kč a část jistiny ve výši 2 569 958,40 Kč). Po započtení zbyla žalovanému pohledávka ve výši 2 833 407,60 Kč (zůstatek jistiny úvěrů) [dále jen „dohoda o započtení“].

[15] Ke dni 1. srpna 2016 měli pohledávky za dlužníkem:

- žalovaný ve výši 9 833 407,60 Kč splatnou dne 17. října 2015,
- společnost K ve výši 228 000 Kč (jistina) splatnou dne 1. listopadu 2015 a
- Finanční úřad pro Středočeský kraj (dále jen „finanční úřad“) ve výši 162 Kč splatnou 24. září 2013, 122 027 Kč splatnou 9. ledna 2015, 5,64 Kč splatnou 10. dubna 2015 a 1 354 Kč splatnou 30. listopadu 2015 (pohledávky nikdy neuhrazeny, uplatněny přihláškou č. P3).

[16] Ke stejnému dni dlužník neměl žádný další majetek kromě majetku převáděného kupní smlouvou z 1. srpna 2016.

[17] Dne 30. prosince 2016 uzavřel žalovaný s P. B. (dále jen „P. B.“) smlouvu o postoupení pohledávky, na jejímž základě P. B. nabyt pohledávku ve výši 2 833 407,60 Kč, tj. zůstatek jistiny ze smluv o úvěru po započtení, a to za cenu ve výši 500 000 Kč. Postoupení bylo oznámeno dlužníku.

[18] Dle „výměru daně“ ze dne 16. března 2017 dlužník „zaplatil opožděně daň z převodu nemovitosti“ podle kupní smlouvy, neboť platební výměr je na 11 000 Kč pod „identifikačním číslem“ 2110/16/6930/2016 a šlo o pokutu za „opožděný převod daně“.

[19] Dne 10. května 2017 bylo insolvenčním návrhem P. B. zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka. Usnesením ze dne 2. listopadu 2017, č. j. MSPH 90 INS XY, insolvenční soud (krom jiného) zjistil úpadek dlužníka a na jeho majetek prohlásil konkurs. Účinky rozhodnutí o úpadku nastaly stejného dne. Usnesení bylo (v tomto rozsahu) potvrzeno usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 15. února 2018, č. j. MSPH 90 INS XY, 2 VSPH XY.

[20] Od listopadu 2016 do prosince 2017 žalovaný investoval do nemovitých věcí (za opravy, sanace, malířské a zednické práce) celkem 506 994 Kč, a to dle faktur od různých dodavatelů, mezi nimiž byl i O. K., jednatel společnosti K (dále jen „O. K.“), jenž tak byl s žalovaným v kontaktu.

[21] Dne 19. prosince 2017 uzavřel žalovaný jako prodávající s A. V. (dále jen „A. V.“) jako kupující za účasti vedlejšího účastníka MT PROGRESS s. r. o. kupní smlouvu, dle které žalovaný prodal nemovitě věci za 6 700 000 Kč. Dle čl. 2.2 odst. C bodu 1 byla částka 2 000 000 Kč využita k vyvázání

zástavního práva F. K., zřízeného pro zajištění závazku žalovaného po uzavření kupní smlouvy z 1. srpna 2016.

[22] Podle soupisu majetkové podstaty ze dne 9. března 2018 dlužník neměl kromě pohledávky ve výši 557 965 Kč za žalovaným (údajné nedoplatení kupní ceny dle kupní smlouvy z 1. srpna 2016) žádný majetek.

[23] Insolvenční soud rozsudkem ze dne 20. července 2018, č. j. 190 ICm XY, zamítl žalobu žalobce proti P. B. na určení neexistence pohledávky z úvěrových smluv, kterou P. B. uplatnil přihláškou spolu s insolvenčním návrhem.

[24] R. H., jednatel žalovaného, vypověděl, že žalovaný krom organizování kursu týmové spolupráce měl jako vedlejší příjem občasné nákupy pohledávek a před koupí pohledávek z úvěrových smluv od společnosti E si prověřoval majetkovou situaci dlužníka. Žalovaný nevěděl o dluhu dlužníka vůči finančnímu úřadu za neuhrazenou daň z převodu nemovitostí dle kupní smlouvy z 1. srpna 2016.

[25] Odpůrčí žalobu podal žalobce 27. března 2018.

3. Na tomto základě insolvenční soud - cituje § 239 odst. 1 a 3, § 240 odst. 1, 2, 3 a 4 písm. d/, § 241 odst. 1, 2 a 5 písm. b/ zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), závěry Nejvyššího soudu obsažené v rozsudku ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4886/2007, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2011, pod číslem 10, v rozsudku ze dne 12. dubna 2012, sp. zn. 21 Cdo 3358/2011, v rozsudku ze dne 29. února 2016, sp. zn. 29 Cdo 307/2014, uveřejněném pod číslem 64/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, v rozsudku ze dne 28. února 2017, sen. zn. 29 ICdo 12/2015, uveřejněném pod číslem 92/2018 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 92/2018“), v rozsudku ze dne 28. února 2017, sp. zn. 29 Cdo 363/2015, uveřejněném pod číslem 93/2018 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, a v rozsudku ze dne 29. srpna 2017, sen. zn. 29 ICdo 82/2015, a závěry Ústavního soudu dle usnesení ze dne 9. ledna 2018, sp. zn. I. ÚS 3690/17 - po konstatování včasnosti žaloby a skutečnosti, že napadený „právní úkon“ byl učiněn méně než rok před zahájením insolvenčního řízení, nejprve uzavřel, že ke dni 1. srpna 2016 byl dlužník v úpadku pro platební neschopnost i předlužení. K tomu dodal, že žalovaný o finanční a majetkové situaci i o úpadku dlužníka věděl nebo musel vědět, neboť si tyto skutečnosti zjišťoval, byl v kontaktu s O. K. a společností K. Věděl tedy i o závazcích vůči této společnosti a účelu sjednání zápůjčky (úhrada daně a odměny právního zástupce), věděl, že dlužník neplatil žalovanému dlouhodobě své závazky, přestože byly sankcionovány smluvními pokutami, byl neúspěšný s exekucí, a věděl i o tom, že si dlužník půjčil na úhradu daně z převodu nemovitostí za zajišťovací převod vlastnického práva.

4. Insolvenční soud měl za to, že žalovaný celou transakcí obdržel na úkor ostatních věřitelů více, než kolik by obdržel v konkursu, byť kupní cenu nepovažoval za nepřiměřenou, a to i v důsledku toho, že žalovaný zůstatek pohledávky po uzavření dohody o započtení prodal P. B. za 500 000 Kč. Současně v důsledku započtení dlužník neobdržel od žalovaného žádné protiplnění za nemovité věci a vybavení domu a neměl tak prostředky k uspokojení pohledávek ostatních věřitelů.

5. Dále se zabýval odporovatelností dohody o započtení a s tím souvisejícími úvěrovými smlouvami (a navazujícími dohodami) a z nich plynoucími úroky a smluvní pokutou. Po podrobném rozboru insolvenční soud uzavřel, že k započtení použitá pohledávka žalovaného ve výši 9 833 407,60 Kč byla existentní. Cituje vedle shora uvedené judikatury § 140 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona uvedl, že je třeba posuzovat kupní smlouvu z 1. srpna 2016 společně s dohodou o započtení jako jeden celek a rozhodl proto o obou „právních úkonech“ shodně.

6. S poukazem na § 239 odst. 4 insolvenčního zákona insolvenční soud vyhověl žalobě i v části, již

žalobce požadoval po žalovaném úhradu 7 000 000 Kč do majetkové podstaty.

7. Dále insolvenční soud usnesením ze dne 19. listopadu 2018, č. j. 190 ICm XY, uložil žalovanému uhradit České republice na účet insolvenčního soudu soudní poplatek ve výši 7 000 Kč.

8. K odvolání žalovaného proti oběma rozhodnutím Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil části bodu I. výroku rozsudku insolvenčního soudu týkající se neúčinnosti kupní smlouvy z 1. srpna 2016 a dohody o započtení ve vztahu k vybavení domu a započtení pohledávky z kupní ceny v rozsahu 1 500 000 Kč proti pohledávkám žalovaného vůči dlužníku (první a druhý výrok), v části bodu II. výroku, ve které bylo žalovanému uloženo zaplatit do majetkové podstaty dlužníka 1 500 000 Kč, a v bodě III. výroku rozsudek insolvenčního soudu zrušil a v tomto rozsahu věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (třetí výrok), ve zbývajících částech bodů I. a II. výroku rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že zamítl žalobu o určení neúčinnosti kupní smlouvy z 1. srpna 2016 v části ohledně nemovitých věcí, o určení neúčinnosti dohody o započtení v rozsahu týkající se započtení kupní ceny ve výši 5 500 000 Kč proti pohledávkám žalovaného vůči dlužníku a o uložení povinnosti žalovanému zaplatit do majetkové podstaty dlužníka částku ve výši 5 500 000 Kč (čtvrtý výrok), a změnil usnesení insolvenčního soudu ze dne 19. listopadu 2018, č. j. 190 ICm XY, tak, že žalovanému uložil zaplatit část soudního poplatku ve výši 858 Kč na specifikovaný účet insolvenčního soudu (pátý výrok).

9. Odvolací soud – cituje § 235 odst. 1, § 239 odst. 1 a 3, § 240 odst. 1 a § 241 insolvenčního zákona – uzavřel, že úpadek ve formě platební neschopnosti dlužníka nastal nejpozději v prosinci 2015 a že byl k 1. srpnu 2016 i předlužen, neboť jeho majetek nepostačoval k úplnému splacení splatných pohledávek věřitelů. Zdůraznil s poukazem na závěry Nejvyššího soudu obsažené v rozsudku ze dne 30. září 2015, sen. zn. 29 ICdo 17/2013, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2016, pod číslem 101, že pro zjištění neúčinnosti „právních úkonů“ dle § 240 a § 241 insolvenčního zákona není nutné, aby osoba, v jejíž prospěch dlužník „právní úkon“ učinil, věděla či mohla vědět, že se dlužník již nachází v úpadku. Toto platí s výjimkou neúčinnosti „právního úkonu“ konkretizovaného blíže v § 240 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona, což ale není případ zmíněných dvou smluv.

10. Dále odvolací soud uvedl, že se pro neúčinné „právní úkony“ podle § 235 a násl. insolvenčního zákona aplikují závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4886/2007, a zdůraznil, že započtení není plněním dluhu. Už jen z tohoto důvodu je pojmově vyloučeno, aby započtení mohlo být neúčinným „právním úkonem“ dle § 240 insolvenčního zákona. Zcela odlišná je však situace u poměrování započtení z hlediska kritérií uvedených v § 241 insolvenčního zákona. Při zániku pohledávky dlužníka započtením se nikdy nedostane dlužníkovi skutečného (reálného) plnění, proto si dlužník musel být při uvedené transakci vědom toho, že za prodej nemovitých věcí a vybavení domu neobdrží jakýkoliv prospěch, který by spočíval v uhrazené ceně. Odvolací soud dodal, že není dána ani výjimka uvedená v § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona, neboť uvedený prodej, jímž se dlužník zbavil svého jediného zbývajícího majetku, nebyl právním jednáním (úkonem) učiněným za podmínek obvyklých v obchodním styku. Pokud se totiž kupní smlouvou z 1. srpna 2016 zbavil veškerého svého majetku, nepochybně nešlo o běžný úkon v obchodním styku.

11. Podle odvolacího soudu by bylo možné souhlasit potud se závěrem insolvenčního soudu, že předmětnou kupní smlouvou dlužník zkrátil možnost uspokojení svých ostatních věřitelů, přičemž zvýhodnil žalovaného jako věřitele. Na rozdíl od insolvenčního soudu však odvolací soud shledal právně relevantní skutečnost, že žalovaný měl splnění své pohledávky, která byla v rámci dohody o započtení započtena proti pohledávce dlužníka z kupní ceny, zajištěno smlouvou o zajišťovacím převodu práva dle § 2040 o. z. a dále zástavním právem k nemovitým věcem dle zástavních smluv. Odvolací soud souhlasil také se závěrem o přiměřenosti kupní ceny. Měl za to, že prospěch, jehož se dlužníku dostalo zpeněžením nemovitých věcí, byl jejich hodnotě přiměřený, a proto prodej těchto

nemovitých věcí nebyl neúčinným „právním úkonem“ pro nepřiměřenost protiplnění ve smyslu § 240 insolvenčního zákona a nebyl ani zvýhodňujícím „právním úkonem“ podle § 241 insolvenčního zákona, neboť žalovaný, jako jediný zajištěný věřitel, by byl i v konkursu uspokojován z výtěžku prodeje zástavy ve stejném rozsahu.

12. Tyto závěry ale podle odvolacího soudu nelze aplikovat na prodej vybavení domu, neboť tento soubor věcí nebyl zatížen zástavním právem ani jinými zajišťovacími instrumenty ve prospěch žalovaného. V návaznosti na prohlášení žalobce, že vybavení domu nemělo vyšší hodnotu, než za niž bylo prodáno (1 500 000 Kč), a také s přihlédnutím k tomu, že ani nepřiměřenost protiplnění dle § 240 insolvenčního zákona zde nebyla žalobcem namítána, odvolací soud uzavřel, že podle tohoto ustanovení nejde o neúčinný „právní úkon“ z důvodu nepřiměřenosti protiplnění. Nicméně podle odvolacího soudu s ohledem na výše uvedené závěry byla neúčinná dle § 241 insolvenčního zákona část kupní smlouvy, kterou bylo na žalovaného převedeno vybavení domu, neboť tím se žalovanému s ohledem na provedené započtení dostalo vyššího uspokojení, než jaké by mu náleželo v konkursu.

13. Odvolací soud nepřisvědčil argumentaci žalobce, že nebylo možné rozdílně posuzovat neúčinnost „právního úkonu“ k nemovitým věcem a k vybavení domu, když akcentoval, že oba soubory věcí mohly být převedeny i samostatnými kupními smlouvami. Nebyl dán žádný právní ani jiný důvod, proč by z hlediska neúčinnosti „právního úkonu“ měla mít význam okolnost, že byla uzavřena jediná kupní smlouva, nikoliv smlouvy dvě či více. Nepochybně by např. v případě neplatnosti převodu vybavení domu bylo možné v souladu s § 576 o. z. oddělit tuto část smlouvy od zbývající části kupní smlouvy o převodu nemovitých věcí (zvláště byly dohodnuty i ceny), tudíž by i nadále byla platná část kupní smlouvy týkající se nemovitých věcí. Podle odvolacího soudu tak nebyl dán žádný důvod, pro který by obdobně nebylo možno nahlížet na kupní smlouvu z hlediska její neúčinnosti a neshledat neúčinnost jen části „právního úkonu“, k čemuž poukázal na závěry Nejvyššího soudu obsažené v rozsudku ze dne 19. června 2012, sp. zn. 21 Cdo 76/2011.

14. Odvolací soud tak dospěl k závěru o neúčinnosti kupní smlouvy z 1. srpna 2016 v části týkající se vybavení domu, a to dle § 241 insolvenčního zákona, zatímco část smlouvy týkající se nemovitých věcí podle jeho mínění neúčinným „právním úkonem“ není. Protože potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v části týkající se vybavení domu, vyhověl odvolací soud i části žaloby ohledně dohody o započtení v rozsahu započtení kupní ceny 1 500 000 Kč proti pohledávkám žalovaného. Protože dále změnil rozsudek insolvenčního soudu v části týkající se nemovitých věcí tak, že žalobu v této části zamítl, stejně rozhodl i o žalobě v části týkající se dohody o započtení kupní ceny 5 500 000 Kč proti pohledávkám žalovaného a ohledně požadavku na zaplacení 5 500 000 Kč do majetkové podstaty dlužníka.

15. Ve vztahu k požadavku na zaplacení 1 500 000 Kč do majetkové podstaty dlužníka odvolací soud - cituje § 236 a § 239 odst. 4 insolvenčního zákona - uzavřel, že insolvenční soud se nezabýval tím, zda žalovaný může vydat do majetkové podstaty vybavení domu, nebo musí poskytnout rovnocennou peněžitou náhradu. Pouze tehdy, kdyby tomu tak již nebylo, bylo by možno vyhovět žalobě v této části.

16. Konečně ve vztahu k odvolání proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 19. listopadu 2018, č. j. 190 ICm XY, odvolací soud uvedl, že je změnil s ohledem na úspěch stran ve věci.

17. Výslovně proti čtvrtému výroku rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí spočívá na vyřešení otázek hmotného i procesního práva, které odvolací soud posoudil v rozporu s právním názorem vyjádřeným Nejvyšším soudem v jeho rozhodnutích, tvrdí, že napadený rozsudek vychází z nesprávného právního posouzení věci, a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

18. Dovolatel předesílá, že bude-li důvodné dovolání proti čtvrtému výroku, bude to mít dopad i na další výroky napadeného rozhodnutí, které rozdělilo kupní smlouvu na dvě části, což je dovoláním napadáno. „Ve své podstatě pak dovolání směřuje i proti těmto ostatním výrokům rozsudku odvolacího soudu, byť jsou z pohledu žalobce částečně vyhovující, avšak způsobují dělení odpůřícího nároku, s čímž se žalobce neztotožňuje.“

19. Konkrétně dovolatel formuluje tyto otázky, které podle jeho názoru odvolací soud vyřešil nesprávně a jež následně rozvádí:

[1] Může se odvolací soud odchýlit od skutkových zjištění soudu prvního stupně, aniž by opakoval dokazování prováděné soudem prvního stupně?

[2] Může odvolací soud změnit hodnocení věci (právní posouzení), aniž by účastníkům poskytl poučení dle § 118a odst. 2 o. s. ř. a poučil je o možnosti doplnit svá tvrzení a navrhnout důkazy?

[3] Lze považovat všechny věci uvedené ve výroku rozsudku odvolacího soudu, jako věci identifikované v kupní smlouvě vedle nemovitých věcí, za věci movité, respektive za samostatné věci?

[4] Lze kupní smlouvu z 1. srpna 2016 posoudit jako dvě samostatná právní jednání?

[5] Zaniká zástavní právo, jestliže se zástavní věřitel stane vlastníkem zástavy na základě zajišťovacího převodu práva, a zaniká zajišťovací převod práva, je-li vlastnické právo k věci zajišťující závazek převedeno zpět na dlužníka?

Ad [1] a [2]

20. Při řešení těchto otázek procesního práva se podle dovolatele odvolací soud odchýlil od závěrů Nejvyššího soudu obsažených v usnesení ze dne 29. srpna 2006, sp. zn. 20 Cdo 1781/2006, v rozsudku ze dne 29. června 2010, sp. zn. 33 Cdo 2236/2008, v rozsudku ze dne 22. června 2011, sp. zn. 29 Cdo 1199/2011, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2012, pod číslem 85, v rozsudku ze dne 27. června 2013, sp. zn. 29 Cdo 604/2012, a v rozsudku ze dne 1. března 2017, sp. zn. 22 Cdo 2085/2015.

21. Dovolatel má za to, že odvolací soud zjevně došel k jinému skutkovému závěru ohledně oddělitelnosti vybavení domu vedle nemovitých věcí, resp. dospěl ke skutkovému zjištění, že tyto věci nejsou součástí nemovitých věcí. S tím nesouhlasí, jak dále rozvádí k otázce ad [3]. Podle dovolatele je podstatné, že zjištění ohledně oddělitelnosti věcí, resp. ohledně toho, že jde o samostatné věci, učinil odvolací soud, aniž by opakoval dokazování, přestože oddělitelnost věcí je otázkou skutkovou (odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1781/2006). Hodnotil tak věc skutkově jinak, aniž by opakoval byť jediný důkaz. Ignoroval tak úpravu § 213 o. s. ř.

22. Dále podle dovolatele odvolací soud zatížil řízení vadou, jež má za následek nesprávnost napadeného rozhodnutí, neboť jej nepoučil dle § 118a odst. 2 o. s. ř. Mínil, že odvolací soud hodnotil kupní smlouvu z 1. srpna 2016 a dohodu o započtení odlišně od insolvenčního soudu, respektive hodnotil odlišně jejich dopady na uspokojování věřitelů z důvodu existence zajištění pohledávky žalovaného zástavním právem a zajišťovacím převodem vlastnického práva. O tomto jiném právním hodnocení měl dovolatele vyrozumět a poskytnout mu poučení.

Ad [3] a [4]

23. Dovolatel dovozuje, že odvolací soud považoval veškeré vybavení domu za movité a samostatné věci, aniž ozřejmil proč. K tomu dovolatel namítá, že některé tyto věci jsou součástí nemovitých věcí, konkrétně rodinného domu č. p. XY, a to (minimálně) klimatizace Toshiba, vestavné skříně, dva kotle

Junkers Cerastar, bojler Protherm, vestavěná lednice Baumatic, sprchový kout s rohovou vanou, vestavěné zrcadlo, sprchový kout Pharo, klimatizace Coolexpert a klimatizace Panasonic. Odvolací soud se tak měl odchýlit od závěrů Nejvyššího soudu obsažených v usnesení sp. zn. 20 Cdo 1781/2006, v rozsudku ze dne 14. července 2010, sp. zn. 22 Cdo 2482/2008, v usnesení ze dne 16. února 2011, sp. zn. 21 Cdo 230/2010, a v rozsudku ze dne 1. září 2016, sp. zn. 20 Cdo 2736/2016, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 10, ročník 2017, pod číslem 131.

24. Ujednání kupní smlouvy z 1. srpna 2016 stanoví kupní cenu za nemovité věci částkou 5 500 000 Kč a za ostatní věci vyjmenované ve smlouvě částkou 1 500 000 Kč považuje dovolatel za neplatné, jelikož některé (výše vyjmenované) věci jsou součástí rodinného domu č. p. XY. U ostatních movitých věcí pak výkladem kupní smlouvy nelze určit, jaká část z ceny 1 500 000 Kč by na ně měla připadnout. Za jediné platné ujednání ohledně ceny v kupní smlouvě považuje dovolatel sjednání kupní ceny za všechny převáděné věci ve výši 7 000 000 Kč.

25. Konečně dovolatel uvádí, že oddělení předmětných částí smluv není možné ani s ohledem na vůli smluvních stran. Tou se odvolací soud nezabýval, nerespektoval ji s přihlédnutím k účelu, jehož dosažení účastníci sledovali, čímž rozhodl v rozporu se závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2013, sp. zn. 23 Cdo 403/2011. Zejména prodávající zcela zjevně neměl zájem prodat pouze nemovité věci (bez vybavení domu), neboť by jej takový důsledek ekonomicky poškodil. Tyto věci měly svou hodnotu zejména ve spojení s prodávanými nemovitými věcmi a jejich vlastnictví samostatně zcela jistě nepředstavovalo takovou ekonomickou hodnotu. Pro prodávajícího by to navíc znamenalo náklady na převoz a uskladnění těchto movitých věcí a na pronájem prostor, neboť dlužník neměl jiný majetek. Bez současného vlastnictví nemovitých věcí je nemohl prodávající sám ani užívat.

Ad [5]

26. Dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že u nemovitých věcí nešlo o zvýhodnění, neboť byly zatíženy zástavními právy a zajišťovacím převodem vlastnického práva ve prospěch žalovaného. Vytýká mu, že nezohlednil, že uzavřením smlouvy o zajišťovacím převodu se žalovaný stal současně vlastníkem nemovitých věcí i zástavním věřitelem, čímž zástavní právo zaniklo. Tím se odvolací soud odchýlil od závěrů rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. října 2008, sp. zn. 29 Odo 1324/2006, uveřejněného pod číslem 74/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 74/2009“).

27. Odvolací soud zcela pominul (pokračuje dovolatel), že po zřízení zajišťovacího převodu práva byly nemovité věci převedeny zpět na dlužníka. Tím došlo k zániku zajišťovacího práva (srov. opět R 74/2009).

28. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout případně zamítnout jako nedůvodné. Poukazuje na to, že kupní smlouva z 1. srpna 2016 byla od počátku uzavřena s jasnou vůlí smluvních stran na oddělitelnost právních jednání na kupní smlouvu týkající se vybavení domu a kupní smlouvu týkající se nemovitých věcí. Vyčerpávající označení a úprava převodu vybavení domu a nemovitých věcí může založit (a zakládá) faktickou oddělitelnost právních jednání. K tomu žalovaný poukazuje na analogickou aplikaci § 555 o. z. a dále úpravu § 574 a § 576 o. z. spolu se závěry rozsudku bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 26. července 1979, sp. zn. 3 Cz 12/79, uveřejněného pod číslem 3/1981 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

29. Dovolatel se dle žalovaného mylí, má-li za to, že odvolací soud hodnotil věc skutkově jinak. Odvolací soud ve věci nepostupoval na základě jiných či nových důkazů a ani důkazní prostředky nehodnotil odlišně od insolvenčního soudu; pouze odlišně právně případ hodnotil v souladu se zjištěným skutkovým stavem.

30. Žalovaný zdůrazňuje, že disponoval zástavními právy na nemovitých věcech, z čehož je zřetelné, že by se mu v konkursu, s ohledem na výše zástavních práv, nedostalo nižšího uspokojení. Zohledňovat z pohledu žalovaného nelze ani jeho „obchodní umění“ a případné zpeněžení pohledávek za dlužníkem u dalších věřitelů. S ohledem na zápisy ve veřejném rejstříku nedošlo nikdy k zániku zástavního práva žalovaného k nemovitým věcem; kdyby zástavní právo k nemovitostem dále neexistovalo, muselo by dojít k jeho výmazu v katastru nemovitostí, což se nestalo.

31. Žalovaný disponoval zástavním právem na nemovitostech a při vypořádání vztahů vyplývajících ze zástavních práv by v insolvenčním řízení byl vždy konečným příjemce „vytěžení“ nemovitých věcí. Je tak přesvědčen, že nemohl být zvýhodněn a nedostalo by se mu jiného uspokojení, k čemuž cituje závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sen. zn. 29 ICdo 72/2014.

32. Konečně se žalovaný vypořádává s argumentací o samostatnosti a oddělitelnosti některých věcí z vybavení domu (klimatizace, plynové kotle, vestavěné skříně), k čemuž poukazuje na úpravu a výklad § 26 zákona č. [586/1992](#) Sb., o daních z příjmů, a opět má za to, že je nutné vycházet ze skutečného úmyslu a vůle stran.

33. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění (srov. článek II, bod 2. zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

34. Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř. pro řešení problematiky dovoláním předestřené, neboť se jí dosud nezabýval.

35. Nejvyšší soud nejprve - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - posuzoval správnost právního posouzení věci odvolacím soudem.

36. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

37. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

38. V poměrech projednávané věci je pro výsledek dovolacího řízení určující odpověď na otázku, zda lze samostatně posoudit odporovatelnost částí kupní smlouvy z 1. srpna 2016 a dohody o započtení - ve vztahu k vybavení domu jako jedné části a k nemovitým věcem jako části druhé; jinak řečeno, zda lze samostatně posoudit odporovatelnost částí obou smluv týkajících se vybavení domu.

39. V R 92/2018 Nejvyšší soud [prostřednictvím odkazu na závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 76/2011 týkajícího se výkladu § 42a zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“)] přijal závěr, že § 41 obč. zák. upravující částečnou neplatnost právního úkonu lze analogicky použít i na odporovatelnost právního úkonu podle insolvenčního zákona.

40. V rozsudku ze dne 28. února 2017, sen. zn. 29 ICdo 13/2015, uveřejněném pod číslem 139/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 139/2018“), Nejvyšší soud shodně uvedl, že „částečná neúčinnost právního úkonu“ tedy z „povahy věci“ není vyloučena, a dále vysvětlil, že závěr o možné „částečné neúčinnosti“ právního úkonu je nutno (i v rovině neúčinnosti podle insolvenčního zákona) posuzovat restriktivně [již proto, že má být aplikován jen „analogicky“ podle jiného právního institutu (institutu „částečné neplatnosti“ právního úkonu)]. Přitom je nutno mít na paměti, že Nejvyšší soud tento závěr přijal (ve věci sp. zn. 21 Cdo 76/2011) s vědomím, že zkoumá písemnou (notářským zápisem sepsanou) dohodu obsahující jednak „darovací smlouvu“, jednak „smlouvu o

zřízení věcného břemene“, že závěr o možné „částečné neúčinnosti“ této dohody formuloval ve vztahu k těm jejím částem („o darování“ na straně jedné a „o zřízení věcného břemene“ na straně druhé), které by obstály jako „právní úkony“ každá samostatně a že vyslovený závěr mu byl v oné věci oporou pro konečný úsudek o neoddělitelnosti jednotlivých částí právního úkonu.

41. Při výkladu § 41 obč. zák. se judikatura Nejvyššího soudu ustálila v závěru, podle něhož při posouzení toho, zda část právního úkonu lze oddělit od ostatního obsahu (pro účely posouzení částečné neplatnosti), je zapotřebí respektovat vůli účastníků právního úkonu s přihlédnutím k účelu, jehož dosažení účastníci sledovali. Takovou část nelze oddělit také tehdy, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností, za nichž k němu došlo, vyplývá, že ji nelze oddělit od ostatního obsahu. Není-li možné postiženou část právního úkonu oddělit, vztahuje se neplatnost na celý právní úkon. Jelikož takové posouzení úzce souvisí s výkladem dotčeného právního úkonu, uplatní se proto interpretační zásady, které plynou z § 35 odst. 2 obč. zák., případně z § 266 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“). Přitom nelze ztratit ze zřetele zásadu, podle níž oddělitelnost je nezbytné posuzovat podle obsahu právního úkonu; je proto rozhodné, zda jde o část právního úkonu obsahově oddělitelnou (je bezvýznamné, že se právní úkon týká věci, kterou lze oddělit; nelze vystačit jen se závěrem, že nepřímým předmětem posuzovaného právního úkonu jsou samostatné věci). K tomu srov. z judikatury Nejvyššího soudu např. rozsudek ze dne 25. září 1997, sp. zn. 2 Cdon 254/96, uveřejněný pod číslem 44/1998 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek ze dne 12. září 2002, sp. zn. 22 Cdo 2127/2000, uveřejněný pod číslem 67/2004 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek ze dne 28. června 2010, sp. zn. 26 Cdo 2951/2008, uveřejněný pod číslem 35/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek ze dne 10. listopadu 2010, sp. zn. 29 Cdo 1599/2008, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2012, pod číslem 39, usnesení ze dne 27. dubna 2016, sp. zn. 29 Cdo 993/2015, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročník 2016, pod číslem 116, rozsudek ze dne 25. ledna 2017, sp. zn. 21 Cdo 2116/2016, opět R 92/2018, či usnesení ze dne 18. listopadu 2020, sp. zn. 23 Cdo 3972/2019, uveřejněné pod číslem 48/2021 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

42. Pro úplnost a pro účely porovnání právních úprav lze dodat, že podle § 41 obč. zák. platilo, že vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu.

43. Dále podle § 275 obch. zák. platilo, že je-li uzavřeno více smluv při tomtéž jednání nebo zahrnuto do jedné listiny, posuzuje se každá z těchto smluv samostatně (odstavec 1). Jestliže však z povahy nebo stranám známého účelu smluv uvedených v odstavci 1 při jejich uzavření zřejmě vyplývá, že tyto smlouvy jsou na sobě vzájemně závislé, vznik každé z těchto smluv je podmínkou vzniku ostatních smluv. Zánik jedné z těchto smluv jiným způsobem než splněním nebo způsobem nahrazujícím splnění způsobuje zánik ostatních závislých smluv, a to s obdobnými právními účinky (odstavec 2). Ustanovení odstavce 2 se použije obdobně, jestliže z povahy nebo účelu smluv vyplývá, že pouze jedna nebo více těchto smluv závisí na jedné nebo více smlouvách jiných (odstavec 3).

44. Při výkladu § 275 obch. zák. se judikatura Nejvyššího soudu ustálila v následujících závěrech:

45. Nejde o závislé smlouvy, jde-li pouze o jistou ekonomickou spjatost určitých smluv. Za smlouvy závislé lze naproti tomu považovat ty, u nichž se závislost týká jejich vzniku a zániku. Jinak řečeno, závislé jsou smlouvy, kdy vznik jedné z nich, pokud by nevznikla i druhá smlouva, nemá hospodářský smysl a současně zánik jedné ze smluv bez splnění musí vyvolat zánik i další smlouvy nebo smluv, protože jejich izolované splnění by nemělo rovněž hospodářský význam. Povaha závislosti, její důvody atd. mohou být velmi rozdílné. K tomu srov. zejména usnesení ze dne 30. března 2011, sp. zn. 23 Cdo 1769/2010, rozsudek ze dne 10. ledna 2014, sp. zn. 23 Cdo 3852/2012, rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2015, sp. zn. 31

Cdo 3581/2012, uveřejněný pod číslem 47/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení ze dne 26. března 2019, sp. zn. 27 Cdo 4808/2017, či rozsudek ze dne 30. června 2020, sp. zn. 29 Cdo 2575/2018.

46. Vyplýve-li uzavření více smluv z téhož jednání nebo jsou-li zahrnuty do téže listiny, stanou se smlouvy závislými, jestliže tato závislost vyplýve z jejich povahy nebo z účelu sledovaného uzavřením uvedených smluv, byl-li stranám znám v době uzavření smlouvy. Závislost vyplýve z povahy smluv, jestliže plnění závazku z jedné smlouvy je možné nebo přináší hospodářský užitek jen při splnění závazku druhé smlouvy. I když tyto důsledky nevyplývají z povahy smluv, nastává jejich závislost, jestliže vyplývají z účelu uzavíraných smluv, který je stranám znám v době uzavření smlouvy. Tento účel může vyplynout z obsahu smlouvy, postačí ale, když byl sdělen druhé straně během jednání o uzavření smlouvy stranou, která zamýšlí uvedeného účelu dosáhnout (k tomu srov. rozsudek ze dne 30. dubna 2013, sp. zn. 29 Cdo 4078/2011, rozsudek ze dne 27. června 2013, sp. zn. 29 Cdo 1912/2012, nebo opět usnesení sp. zn. 27 Cdo 4808/2017 a rozsudek sp. zn. 29 Cdo 2575/2018).

47. Pro závěr, zda přichází v úvahu aplikace § 275 odst. 2 obch. zák., je podstatné především zjištění, zda by smluvní strany měly zájem na uzavření jen některé ze smluv v situaci, kdy by zbylé smlouvy uzavřeny nebyly (srov. např. znovu rozsudek sp. zn. 29 Cdo 4078/2011, či rozsudek sp. zn. 29 Cdo 2575/2018).

48. V poměrech projednávané věci byly sporné smlouvy uzavřeny po 1. lednu 2014 a je pro ně rozhodný zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (§ 3028 odst. 1 o. z.).

49. Pro zodpovězení nastolené otázky jsou tak (vedle úprava § 235 a násl. insolvenčního zákona) určující následující ustanovení:

Podle § 555 o. z. se právní jednání posuzuje podle svého obsahu (odstavec 1). Má-li být určitým právním jednáním zastřeno jiné právní jednání, posoudí se podle jeho pravé povahy (odstavec 2).

Podle § 556 o. z. co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět. Nelze-li zjistit úmysl jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen (odstavec 1). Při výkladu projevu vůle se přihlídně k praxi zavedené mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají (odstavec 2).

Podle § 576 o. z. týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od jeho ostatního obsahu oddělit, je neplatnou jen tato část, lze-li předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části, rozpoznala-li by strana neplatnost včas.

Podle § 1727 o. z. každá z několika smluv uzavřených při témže jednání nebo zahrnutých do téže listiny se posuzuje samostatně. Plyne-li z povahy několika smluv nebo z jejich účelu známého stranám při uzavření smlouvy, že jsou na sobě závislé, je vznik každé z nich podmínkou vzniku ostatních smluv. Zánik závazku z některé z nich bez uspokojení věřitele zrušuje ostatní závislé smlouvy, a to s obdobnými právními účinky.

50. V této podobě, pro věc rozhodné, předmětná ustanovení platila v době uzavření obou napadených smluv a později nedoznala změn.

51. Pro účely teleologického výkladu jsou podstatné následující pasáže důvodové zprávy k vládnímu návrhu občanského zákoníku, projednávanému jako sněmovní tisk číslo 362 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky, v jejím 6. volebním období, 2010 - 2013:

52. Ta ve své zvláštní části „K § 574 až 579“ na str. 140 a 141 vysvětluje k § 576 o. z.:

„Povaze soukromého práva a rozumné potřebě běžných soukromých občanských styků odpovídá jako hlavní zásada pravidlo, že je namístě hledat spíše důvody pro platnost právního jednání než pro jeho neplatnost (zásada potius valeat actus quam pereat). Proto je také tato zásada výslovně formulována jako první právní pravidlo uvozující ustanovení o neplatnost právních jednání.

Favorizace platnosti právního jednání před jeho neplatností je významná, vzhledem k tomu, že přetrvávající tradice formalistického vnímání práva vyrostlá na základech zdejší doktríny 50. a zejména 60. a 70. let minulého století, stále sleduje opačné trendy odrážející se jak v právní praxi, tak zejména v judikatuře. S touto koncepcí odpovídající v podstatě totalitnímu právnímu myšlení a někdejší potřebě totalitního státu šikanovat soukromý život se rekodifikované soukromé právo musí důsledně rozejít.

Zásadní hledisko, že je především zapotřebí respektovat skutečnou vůli jednající osoby, vyjadřuje i ustanovení, kterým se navrhuje stanovit, že má-li neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, které je platné, lze se jej dovolat, je-li z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednající osoby. V tom směru se recipuje § 41a odst. 1 platného občanského zákoníku.

Z obdobných důvodů se uvedené kritérium doplňuje o pravidla týkající se částečné neplatnosti. Tam, kde se důvod neplatnosti týká jen části právního jednání, má být vyslovena neplatnost jen této části. Totéž stanoví dosavadní občanský zákoník v § 41. Nově se ale zdůrazňuje, že musí být vzat zřetel především na zájem stran a na to, rozhodla-li by se jednající osoba vůbec právně jednat, kdyby neplatnost včas rozpoznala. Částečná neplatnost se však nemusí týkat jen dílčí klauzule nebo dílčího ujednání oddělitelné od ostatního obsahu právního jednání, ale také nezákonného určení množstevního, časového, územního nebo jiného rozsahu. Ani v takových případech není nezbytné vždy vyslovovat neplatnost, protože postačí úprava nezákonného rozsahu.“

53. Dále ve své zvláštní části „K § 1727“ na str. 431 a 432 uvádí:

„Ustanovení o smlouvách vzájemně závislých (podmíněných) je převzato z § 275 odst. 1 až 3 platného obchodního zákoníku s nezbytnými stylistickými úpravami. Vychází se z pravidla, že není-li k tomu zvláštní příčiny, nutno posuzovat jednotlivé smlouvy samostatně, byť vznikly při téže příležitosti, anebo nalezly své vyjádření na téže listině. To je vnější (optický) prvek, který nemůže být důvodem pro závěr, že takto uzavřené smlouvy nutně sdílejí společný osud. Pro takový závěr musí rozhodovat obsahové hledisko, odvozené z povahy těchto smluv (objektivní hledisko) nebo z jejich účelu, který je stranám znám (subjektivní hledisko).“

54. Úvodem Nejvyšší soud poznamenává, že napadené rozhodnutí postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u smluv uzavíraných v době od 1. ledna 2014 oba soudy nadále používají pojem „právní úkon“ dle § 34 obč. zák. ve znění účinném do 31. prosince 2013. Zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, nahradil tento pojem pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. o. z.). Při absenci argumentace pro jiný závěr bude Nejvyšší soud při svých úvahách v této věci dále používat terminologii zavedenou s účinností od 1. ledna 2014.

55. Na základě takto ustaveného právního rámce je nejprve nutné uvést, že ani po 1. lednu 2014 neupravuje insolvenční zákon ani občanský zákoník výslovně „částečnou odporovatelnost“ právního jednání. Nejvyšší soud má za to, že nadále není z povahy věci vyloučena odporovatelnost části právního jednání a je nezbytné aplikovat obecnou úpravu obsaženou v občanském zákoníku, to však pouze analogicky a nadto restriktivně (v duchu závěrů R 139/2018).

56. Podobně jako za předchozí právní úpravy jsou pro posouzení „částečné odporovatelnosti“

právního jednání podle insolvenčního zákona rozhodné zejména dva předpoklady - objektivní a subjektivní.

57. Ve vztahu k částečné neplatnosti uvádí odborná literatura [zejména Melzer, F. v: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník - velký komentář, Svazek III, § 419-654. Praha: Leges, 2014, str. 705 a 706 (dále jen „Melzer“)], že o ní lze hovořit pouze u jednotného právního jednání a poté u závislých právních jednání, smluv (kde je určující jednotící vůle stran, přičemž postačuje jednotící vůle jedné strany, pokud byla druhé straně zjevná a byla s ní alespoň srozuměna; viz § 1727 o. z.). Zmíněným objektivním předpokladem je oddělitelnost neplatné části. Podstatné je, aby zbylá část obsahu právního jednání samostatně obstála zejména s ohledem na podstatné náležitosti obsahu toho konkrétního právního jednání (*essentialia negotii*).

58. Ohledně subjektivního předpokladu Melzer na str. 706 vysvětluje, že ten má jádro v principu autonomie vůle. „Je jím totiž skutečně projevená vůle stran, která nesmí částečnému udržení platnosti právního jednání bránit. Nelze-li zjistit skutečnou vůli stran, musíme vycházet z vůle hypotetické, která bude vycházet z rozumného zvážení zájmů stran. Pokud strany chtěly právní jednání jen jako celek, bylo by v rozporu s principem autonomie vůle, pokud by jim byla vnucována jako platná jen určitá část. ... U smluv, které konstituuje společná vůle stran, se i pro stanovení částečné neplatnosti vyžaduje opět skutečná nebo hypotetická společná vůle stran.“ Handlar (Handlar, J. v: Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 2062) pak uvádí, že „při posouzení následků, které působí vada některé části právního jednání, je významné to, jakým způsobem tuto část chápou účastníci právního jednání a zda ji považují za oddělitelnou od části zbývající“.

59. Nejvyšší soud sdílí tyto názory a má za to, že při posuzování subjektivního předpokladu dle § 576 o. z. je možné přiměřeně použít judikatorní závěry přijaté při výkladu § 41 obč. zák. ohledně nezbytnosti zkoumání vůle, případně hypotetické vůle stran smlouvy, je-li posuzována částečná neplatnost, avšak s přihlédnutím k požadavkům normy dle § 576 o. z.

60. Pro zkoumání „částečné odporovatelnosti“ jsou pak výše uvedené přístupy použitelné analogicky. Je-li posuzováno, zda pouze část právního jednání dlužníka zkracuje uspokojení věřitelů nebo nějakého zvýhodňuje, je vedle objektivní oddělitelnosti dané části nezbytné zkoumat skutečnou nebo hypotetickou vůli dlužníka (u jednostranných právních jednání dlužníka) nebo stran (u vícestranných právních jednání) v tom smyslu, zda dané právní jednání bylo zamýšleno jen jako celek. K tomu se použijí interpretační zásady zejména dle § 555 a § 556 o. z.

61. Jde-li o posouzení odporovatelnosti části smlouvy, která by mohla být smlouvou samostatnou (bylo by možno ji rozdělit na dvě samostatné smlouvy; nebo by šlo o dvě smlouvy vtělené do jedné listiny), je zapotřebí zkoumat za přiměřeného použití § 1727 o. z. a s respektem k principu autonomie vůle její závislost na dalších částech smlouvy (na další „oddělitelné“ smlouvě). Je nezbytné zejména posoudit společnou vůli stran, jejich záměr, sledovaný účel, případně hospodářský význam nebo povahu smluv. Současně musí být vzat v úvahu i účel sledovaný odporovatelností podle insolvenčního zákona. Danou závislost tedy nepostačuje zkoumat pouze podle vůle stran nebo zmíněných dalších faktorů (ačkoli jde o primární a základní hledisko), nýbrž také optikou případného zkrácení uspokojení věřitelů dlužníka nebo zvýhodnění některého z nich podle jednotlivých skutkových podstat. Jinak řečeno, až případná závislost zkoumaných právních jednání může hypoteticky vést k závěru o naplnění znaků skutkových podstat insolvenční odporovatelnosti, ačkoli samostatně taková právní jednání tyto znaky nenaplňují.

62. V poměrech projednávané věci odvolací soud (v odstavci 25. napadeného rozhodnutí) při úvaze o oddělitelnosti (rozdělitelnosti) kupní smlouvy z 1. srpna 2016 (a ve své podstatě i dohody o započtení) pouze uvedl, že nemovitě věci a vybavení domu mohly být převedeny i samostatnými

kupní smlouvami, k čemuž poukázal na ujednání o kupní ceně, kde byly vedle celkové kupní ceny vyčísleny i její podíly pro nemovité věci a vybavení domu.

63. Jak ale plyne ze shora řečeného, takové posouzení je pro závěr o odporovatelnosti částí sporných smluv nepostačující, postrádá totiž posouzení oddělitelnosti v rovině obsahu smluv a zejména pak zkoumání skutečné nebo hypotetické vůle stran, a to i s ohledem na případnou závislost obou částí. K tomu lze doplnit, k námitce dovolatele, že odvolací soud vskutku nevysvětlil, proč veškeré movité věci tvořící vybavení domu považoval za samostatné věci, když (již) z pouhého označení některých movitých věcí (typicky kotle, sprchového koutu, klimatizace apod.) lze usuzovat, že může jít o součást stavby (§ 505 o. z.). Právní posouzení věci odvolacím soudem je tak neúplné, a tudíž nesprávné.

64. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadený rozsudek, a to nejen dovoláním výslovně dotčený čtvrtý výrok, ale i na něm závislé ostatní výroky rozhodnutí odvolací soudu, zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

65. Protože napadené rozhodnutí neobstálo již z těchto důvodů, Nejvyšší soud další námitky dovolatele pro nadbytečnost neposuzoval.

66. V dalším řízení se bude odvolací soud zabývat opět objektivními a zejména subjektivními předpoklady „částečné odporovatelnosti“ obou smluv. Neopomene přitom především zkoumání vůle smluvních stran a veškeré související skutkové okolnosti (např. i absenci tzn. salvátorské klauzule).

67. Dále se odvolací soud v případě opětovného závěru o oddělitelnosti části smluv ve vztahu k nemovitým věcem bude zabývat námitkami dovolatele ohledně zániku zajištění žalovaného. Případnou existenci zajištění pohledávek žalovaného pak zohlední při posouzení odporovatelnosti dle § 240 i § 241 insolvenčního zákona.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Bezplatná obhajoba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Omezení vlastnického práva veřejným prostranstvím a bezdůvodné obohacení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Opomenuté vyjádření účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Služební poměr](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určitost sankcionované povinnosti](#)
- [Pohledávka](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Náhrada škody](#)
- [Dražba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení a náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)